

SKUMMELT: Hendene må opp i denne posisjonen for å hale inn tau, men de må ikke bli værende. Ved et fall vil bremsen ikke låse. Hjelpemanda (her venstre) vil refleksmessig gripe til, med brannår som sannsynlig resultat.

Riktig: Så fort innhaling er avsluttet, skal bremsehanda ned i låseposisjon ved låret.

Riktig: Deretter tar hjelpemanda et solid mellomgrep rundt det passive tauet, mens... ny innhaling.

Riktig: Utgangsposisjon under topptauing. Bremsehanda holder et fast låsegrep på det passive tauet, og er samtidig klar til å hale inn mer tau. Hjelpemanda ligger på det aktive tauet, men griper ikke.

TO FEIL: Mellomgrepet holdes bare med to fingertupper, og bremsehanda slipper det passive tauet på veien mot nytt grep. Sikreren vil ikke klare å holde et fall.

FARLIG: Bremsehanda har sluppet det passive tauet på veien mot nytt grep, mens hjelpemanda fortsatt holder om det aktive tauet. Sikreren har ingen mulighet til å holde et fall, og hjelpemanda vil bli brannskadd.

Riktig: Slik skal låserefleksen være; bremsehanda tar et fast låsegrep ved hofta og hjelpemanda slipper taket. Dette er også utgangsposisjonen under sikring på led; sikreren er klar til å mate ut mer tau.

NÅR BREMSEN IKKE TAR

Tull med taubremsen er opphav til en fjerdedel av alle registrerte klatreulykker. Men det er ikke bremsens skyld. Det handler om dårlig tak på sikringsarbeidet.

AV: STEIN TRONSTAD, NORGES KLATREFORBUND

Denne sikre siden er provosert fram av en opplevelse ute på klippen. En lærer har med seg 5-6 yngre tenåringer som topptauer og sikrer hverandre. Jeg legger merke til at en av dem slipper tauet hver gang hun skal flytte opp bremsehanda for å hale inn mer tau. I noen øyeblikk står den andre tenåringen i realiteten helt usikret, og synet er tilstrekkelig skremmende til at jeg går borttil for å instruere litt. Jenta protesterer, så jeg gir meg og trekker heller læreren til side. Han synes han har lært elevene beste metode, og mener bremsehanda godt kan gli løst oppover det passive tauet mens hjelpemanda holder fast i det aktive. Men vi kan begge se at flere av tenåringene fullstendig slipper taket med bremsehanda omtrent ti prosent av tida. Læreren holder på sitt, og hevder mitt råd er for "motorisk komplisert" og "omdiskutert". Jeg trekker på skuldrene, og lusker vekk med halen mellom beina. Er det så farlig?

VANLIGE UVANER

Det er farlig, og jeg angrer ennå på at jeg ga meg uten kamp. Om en av tenåringene hadde falt mens sikreren skiftet grep, er det ingen tvil om at det ville gått galt. Tauet ville fått fart, og uten innøvd refleks ville ikke sikreren hatt en sjanse. Kanskje skjer det en dag. I alle fall skjer det med mange andre. En sveitsisk observasjon av 180 tilfeldig utvalgte inneklatrer viste at halvparten sikret mangelfullt. På norske klippe- og innevegger er dette i ferd med å bli den aller vanligste ulykkesårsaken. Selvlåsende bremsesom Grigri har fått mye oppmerksomhet fordi de viser seg å ikke være så selvlåsende likevel, men vanlige plate- og hylsebremser kan være like farlige. La oss feste fokus på disse, og se hva som skjer ved et fall hvis:

1. Bremsehanda slipper taket: Tauet ruser ut, og i verste fall får ikke sikreren tak igjen før det er for seint. I beste fall får hun det, og kan regne med et saftig brannår.

2. Sikreren slurver med mellomgrepet når bremsehanda skal skifte tak: Samme resultat. Mange tar et løst mellomgrep med et par fingertupper når bremsehanda slipper for å skifte grep. Men ingen holder et saftig fanggrykk med to fingertupper.

3. Sikreren holder tak i det aktive tauet med hjelpemanda: Dette er vanlig, og i utgangspunktet ikke farlig så lenge bremsehanda er på plass i låseposisjon. Men når bremsehanda gjør noe annet, blir vi offer for griperefleksen. Når tauet plutselig suser ut mellom fingrene, vil vi automatisk gripe til. Når vi merker at taket ikke holder, griper vi bare hardere. Bremsefunksjonen hindres, sikreren brenner seg og klatreren faller.

4. Bremsehanda blir værende over bremsen når innhaling er avsluttet: Her kan tauet gli motstandsritt gjennom bremsen, og uten motstand låser den ikke. Fallet fortsetter uhindret.

Hvis tauet først får fart gjennom taubremsen, er det vondt å få tak på det igjen – og fallet går utrolig fort! Med åpne hylsebremser (ATC, Bug m.fl.) og nye, tynne tau er friksjonen så liten at det kan bli vanskelig nok å holde selv om bremsegrepet sitter der det skal.

SUMMEN AV ALLE ØYEBLIKK

Egentlig skulle det være opplagt at alt dette er farlige feil. Vi ser det bare ikke. Vi tror vi går fri fordi vi bare gjør dette i korte sekunder, sånn innimellom det ellers uklanderlige sikringsarbeidet. Feilene fortøner seg som bagateller. Men virkeligheten, fysikken og de store talls lover er nådeløse: Hvis bremsegrepet slippes ti prosent av tida, vil ti prosent av alle fall ende med knall.

ET SIKKERT GREP

De samme feilene kan være like farlige med en selvlåsende brems. Derfor er løsningen like allmenngyldig som den er enkel: Minst ei hand skal ha et fast grep om det passive tauet absolutt hele tida. Så lenge den ikke haler eller mater, skal bremsehanda sitte i låseposisjon nede ved hofta. Når bremsehanda flytter grep, skal hjelpemanda ile til med et fast mellomgrep.

Først når denne vanen er usvikelig og alle refleks sitter, er det tid for å improvisere – slik vi av og til må når tauet skal fort ut. Ved rask mating skal bremsehanda fortsatt holdes helt lukket rundt det passive tauet mens den flytter grepet. Men så sant det er mulig, bør hjelpemanda ta mellomgrep. Det har den nyttige bivirkningen at hjelpemanda kommer bort fra det aktive tauet, der den helst ikke bør være når det kommer et fall. Kanskje det er motorisk komplisert, men en anstendig klatrer må rett og slett ta seg tid til å lære sikringshandverket ordentlig.

REFLEKS REDDER LEMMER

Så lenge bremsehanda sitter i låseposisjon, er alt greit. Om den holder på med noe annet – mater, firer eller tar inn tau – må det reageres raskt når fallet kommer. Da er vi avhengige av ryggmargsrefleksene, som er automatiserte reaksjoner. Slike må øves inn og drilles til de virkelig sitter i ryggmargen. Det er ikke nok å forstå bremsens virkemåte og lære handgrepen; hele reaksjonen må drilles slik at den kommer av seg selv før vi rekker å tenke over hva som skjer. Ikke la det gli ut; når en vane først er etablert, sitter den der, enten den er god eller dårlig.

Å bytte mellom ulike typer taubremser kan skape problemer, siden noen bremses krever litt andre grep. Vær trygg på refleksene dine før du begynner å eksperimentere med radikalt ulike taubremser.

FALL OG BLI VIS

For både refleksenes og forståelsens skyld kan det være nyttig å eksperimentere litt på en vegg med en god tjukkas under. Finn fram hylsebremsen og et nytt tau, og en risikovillig prøvekanin som kan ta noen fall fra lav høyde mens du selv tester forskjellen mellom feil og riktig bremsebruk. Prøvekaninen vil garantert få noen møter med tjukkassen, og du selv noen nyttige erfaringer. Ha et par hansker i nærheten...

SIKKERHET FRA HOFTA

Sannheten er at ingen taubremser vil virke uten at det er motstand mot tauet. Den motstanden er det sikreren som må skaffe – ikke 95 prosent av tida, men hundre prosent. Uansett taubremser skjer det på denne måten: Når det kommer et fall, skal bremsehanda øyeblikkelig ned i et fast låsegrep ved hofta. Hjelpemanda skal like øyeblikkelig slippe, uansett hvor den befinner seg. Ta grep, og lev et lykkelig klatreliv!

“Det er ikke nok å forstå bremsens virkemåte og lære handgrepen; hele reaksjonen må drilles slik at den kommer av seg selv før vi rekker å tenke over hva som skjer.”